

Analysis of the concepts of use and application

Bahriddin GIYOSOV¹

National Guard of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2020

Received in revised form 15

September 2020

Accepted 25 September
2020

Available online
1 October 2020

Keywords:

Firearms

Use of firearms

Human rights and freedoms

Administrative coercion

Last resort

Precautionary measures

Special right

Subject of special right

Law enforcement agency

State body X

ABSTRACT

The article deals with the application of the concept of firearms in international and national law, the use and use of firearms by law enforcement agencies, the implementation of preventive measures in the use of firearms, the use of firearms and law enforcement. improvement of the legal norms on the use and application of firearms by law enforcement agencies.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш тушунчаларининг таҳлили

АННОТАЦИЯ

Мақолада ўқотар қурол тушунчасининг халқаро ва миллий қонунчилигимизда қўлланилиши, хукуқ-тартибот органларини ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш амалиёти, ўқотар қуролдан фойдаланган ҳолда профилактик чора-тадбирларни амалга ошириш, хукуқбузарликка қарши чора сифатида ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш тартиби, шартлари, шунингдек мажбурлов чораларини ўқотар қурол воситасида амалга ошириш, жамоат хавсизлигини таъминлашни амалга

Калит сўзлар:
Ўқотар қурол
Ўқотар қуролдан
foydalaniш
Ўқотар қуролни қўллаш
Инсон хукуқ ва
эркинликлари
Маъмурий мажбурлов
чораси
Сўнгги чора
Эҳтиёт чораси

¹ Serviceman of the National Guard of the Republic of Uzbekistan, Tashkent, Uzbekistan
email: bahriddingiyasov01@gmail.com

Махсус ҳуқуқ
Махсус ҳуқуқ субъекти

оширувчи органларнинг ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллашга оид ҳуқуқий нормаларини такомиллаштиришни назарда тутади.

Анализ концепций использования и применения огнестрельного оружия

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Огнестрельное оружие
Использование
огнестрельного оружия
Применение
огнестрельного оружия
Права и свободы человека
Административное
принуждение
Крайняя мера
Меры предосторожности
Специальное право
Особый субъект права
Правоохранительный
орган

В статье рассматриваются вопросы применения концепции огнестрельного оружия в международном и национальном законодательстве, применения и применения огнестрельного оружия правоохранительными органами, применения превентивных мер при применении огнестрельного оружия, применения огнестрельного оружия и правоохранительной деятельности. совершенствование правовых норм по применению и применению огнестрельного оружия правоохранительными органами.

Фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, мамлакатимизда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш ва Ўзбекистон қонунчилигини халқаро конвенцияларда кўрсатилган нормаларга ҳамоҳанг тарзда олиб бориш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш баробарида, шахс сифатида ҳар бир фуқаронинг ҳуқуқларини рўёбга чиқариш асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Мамлакатимизда 2019 йилнинг 29 июлда “Қурол тўғрисида” ЎРҚ-550-сон қонун[1] қабул қилинган Ўзбекистон Республикасида қурол билан боғлиқ муносабатларни тартибга солиш билан бирга ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига сезиларли вазифа ва мажбуриятларни юклайди. Ушбу қонуннинг мақсади: қурол ва унинг ўқ-дорилар муомаласи билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишга ҳамда фуқароларнинг ҳаёти ва соғлигини, мулкни ҳимоя қилишга ҳамда жамоат хавфсизлигини таъминлашга қаратилган деб белгиланган бўлсада, ўқотар қуролга эгалик қилувчи ҳар бир шахснинг ўқотар қурол воситасида ижтимоий хавфли қилмиш содир этмаслигига ҳеч ким кафолат бермайди.

Шундай экан, Республикаизда жамоат хавфсизлигини таъминлашни амалга оширувчи ҳуқуқни муҳофаза қилиш оранларининг ўқотар қуролдан фойдаланиши ва қўллашини тартибга солувчи ҳуқуқий хужжатларни қайта кўриб чиқиши керак бўлади деб ўйлаймиз.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19-моддасида: фуқароларнинг Конституция[2] ва қонунларда мустаҳкамлаб қўйилган ҳуқуқ ва эркинликлари дахлсиздир, улардан суд қарорисиз маҳрум этишга ёки уларни чеклаб қўйишга ҳеч ким ҳақли эмаслиги белгиланган. Шу билан биргаликда “Қурол тўғрисида”ги қонунда фуқароларнинг ҳаёти ва соғлигини ҳимоя қилиш ҳамда сақлаш, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш устуворлиги,

Ўзбекистон Республикасининг қурол ва унинг ўқ-дорилари муомаласи соҳасидаги халқаро мажбуриятларининг вижданан бажарилиши асосий принциплар сифатида кўрсатилган.

Ўқотар қурол тушунчасига таъриф беришдан аввал халқаро ҳуқуқийнормаларга мурожаат қилишимиз зарур. Зоро, Конституциямизнинг муқаддимаси, “Халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоидалари устунлигини тан олган ҳолда[3]” жумлалари билан бойитилган.

“Ўқотар қурол” деганда, ўт очадиган, ясалган ёки ўққа тутилиши ёки портлаш энергиясидан тезлашиши мумкин бўлган ҳар қандай кўчма қурол тушунилади, антик ўқотар қуроллар ёки уларнинг моделлари бундан мустасно. Антик ўқотар қуроллар ва уларнинг моделлари ички қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланади.

Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонунида ўқотар қурол тушунчасига қўйидагича таъриф берилган:

Ўқотар қурол - порох ёки бошқа модда қуввати ҳисобига йўналтирилган ҳолда ҳаракатга келувчи аслача билан нишонни масофадан туриб механик уриш учун мўлжалланган қурол.[4] Ўз навбатида қонунчилигимизда ўқотар қуроллар мўлжалланилган мақсади ҳамда асосий параметрлари ва тавсифларига кўра фуқаровий қурол, хизмат қуроли ва жанговар қурол турларига бўлинади.[5]

Дунёning ривожланган давлатларининг ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолиятида, жамоат хавфсилигини таъминловчи органлар фаолиятини тартибга солувчи ҳужжатларда, ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш бўйича нормаларни учратамиз. Негаки, ўқотар қурол ҳуқуқбузарликлар профилактикасида, уни олдини олишда ва бартараф қилишдамаъмурий чоралардан бири ҳамда ўзига хос воситадир.

Шу билан бирга, қонунчилигимизда “Фуқаролар ўз ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишда бошқа шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳурмат қилиш; иккинчидан, давлат хавфсизлиги, жамоат тартиби ва аҳоли саломатлиги ва ахлоқ қоидаларини сақлаш мақсадида” таъқиqlар қўйилиши мумкинлигини кўрсатади.

Жумладан, қонун билан белгиланган бир қанча таъқиqlар мавжудки, улар: биринчидан, бошқа шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳурмат қилиш; иккинчидан, давлат хавфсизлиги, жамоат тартиби ва аҳоли саломатлиги ва ахлоқ қоидаларини сақлаш мақсадида” таъқиqlар қўйилиши мумкинлигини кўрсатади.

Демократик ҳуқуқий жамиятда давлат мажбурови қонунийлик режими шароитида ўз-ўзидан амалга киритилмайди. Шунга ўхшаш ҳуқуқий нормани қўллаш бўйича маҳсус фаолиятга бўлган эҳтиёж, асосан давлат мажбуровидан фойдаланиш заарати билан белгиланади. Ушбу ҳуқуқий нормалар давлат мажбуровини қатъий белгиланган шароитда қўллашни назарда тутади. Амалда эса, у фақат қонун ваколат берган органлар томонидангина қўлланилади. Бу органлар давлат мажбуров чораларидан фойдаланишнинг қонунийлиги, ўринлилиги ва мақсадга мувофиқлигини текширишлари, зарур ҳолларда қонунда назарда тутилган доирада уларни қўллаш тартибини белгилашлари, яъни индивидуал-ҳуқуқий тартибга солишни амалга оширишлари шарт.

Г.И.Калмыковнинг фикрига кўра, мажбуrlаш қонунда белгиланган мажбуров чораларини қўллаш орқали амалга оширилади. Қонунга хилоф

ҳаракатларга тааллуқли қонун хужжатларида назарда тутилган муайян шартшароитларнинг пайдо бўлиши, давлат мажбурловини қўллаш учун асос бўлади. Маъмурий мажбурлов чоралари жамоат муносабатларига ҳуқуқий таъсирни акс эттиради, бу жамоат муносабатларининг нормал ривожланишини, ҳуқуқ ва қонуний манфаатларнинг амалда бажарилишини таъминлайди, ноқонуний хатти-ҳаракатлар натижасида келиб чиқадиган тўсиқларни йўқ қиласди, ҳуқуқбузарликни олдини олади ва тугатади, бунинг учун жазолайди, бузилган тартибни тиклайди.[7]

Юқоридаги фикр ва мулоҳазаларга таянган ҳолда шуни айтиш мумкинки, бунда улар ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини амалга оширишда амалдаги қонунчиликка таянадилар. Умумий олиб қарайдиган бўлсак, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари томонидан бажарилиши лозим бўлган ҳаракат ёки ҳаракатсизлик маъмурий-ҳуқуқий нормаларда ўз аксини топади ва у бир вақтнинг ўзида ижро ҳокимиятининг маъмурий органи ҳисобланади. Шу сабабли, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг инсон ҳуқуқларини рўёбга чиқариш функцияси, асосан жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш жараёнида амалга оширилади.

Ҳуқуқ-тартибот органлари маъмурий мажбурлов чораларини амалга оширишда ўқотар қуролдан фойдаланадилар ва қўллайдилар. Бир қарашда бу табиийдек кўринади, шунингдек ушбу давлат органларининг фаолиятини ўқотар қуролсиз тасаввур қилиш қийин. Шунинг учун, биринчи навбатда ўқотар қуролдан фойдаланиш моҳиятини очиб беришни лозим топдик.

Бизнингча, ўқотар қуролдан фойдаланишнинг ўзига хос белгиларидан яна бири бу – чорани ўта оғир, “стресс” шароитида амалга оширишdir. Бундан ташқари, “стресс” ҳуқуқбузарнинг ижтимоий хавфли хатти-ҳаракатлари, шунингдек, отиш натижасида жиддий зарар етказиш мумкинлигини англаш, етказилган зарар учун жавобгарлиқдан қўрқиш ва хизмат вазифасини бажармаганлик туфайли юзага келади.

Ўқотар қуроллар билан боғлиқ муносабатларда иштирокчилар, асосан ҳуқуқ-тартибот идораларини ташкил қиласди. Бу, уларнинг ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш бўйича маҳсус ҳуқуқقا эга субъект эканлиги билан тавсифланади. Хўш, ўқотар қурол қачон қўлланилади ва қачон фойдаланилади?

Қуйида бу икки тушунчани мантиқан очиб беришга ва фарқлашга ҳаракат қиласми.

С.И.Котторгин фикрига кўра, ўқотар қуроллардан фойдаланишнинг асосий хусусияти, маъмурий ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш билан боғлиқ эмас, балки жамоатга хавф солиш даражасига кўра, жиноят деб баҳоланиши мумкин бўлган ҳаракатларни дарҳол тўхтатиш зарурати билан боғлиқ.[8]

Ўқотар қуролдан фойдаланиш ҳуқуқи, бошқа воситалар (шу жумладан жисмоний куч ва маҳсус воситалар) билан ноқонуний ҳаракатни тўхтатишнинг иложи бўлмаганда қўлланилади ва ушбу ҳаракатнинг хавфлилик даражаси юқори бўлганлиги сабабли, у ҳуқуқбузарни ҳаётдан маҳрум қилиш имкониятини беради. Бу, ижтимоий муносабат иштирокчиларининг соғлиги ҳамда ҳаётининг хавф остида қолиш эҳтимоли юқорилиги ва қилмишнинг юқори даражада ижтимоий хавфлилиги, тартиббузарга ушбу ҳаракатни давом эттиришга йўл қўйиб

бўлмаслиги билан ажралиб туради. Бу эса, уни ўқотар қуролдан фойдаланиб тўхтатишга мажбур қилади.

Ўқотар қуроллардан қонунийликни таъминлашда фойдаланиш, кўпгина давлатларнинг қонунчилигига белгиланган. Чунки бу, инсонларнинг энг олий қадрият бўлмиш, яшаш ҳуқуқига нисбатан реал хавфни туғдиради. Демак, инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқларини таъминлашда ўқотар қуроллардан фойдаланиш зарурияти муҳим аҳамият касб этади, шунингдек бу куч у ишониб топширилган шахсларгагина эмас, балки барчанинг манфаатларига қаратилган.[9]

Ўзбекистон Республикасида 2019 йил 29 июлда қабул қилинган “Қурол тўғрисида” ЎРҚ-550-сон қонуннинг[10] 26-моддасида, фуқаровий ва хизмат қуролини сақлаш ҳамда олиб юриш ҳуқуқига эга бўлган жисмоний шахслар зарурий мудофаа ҳолатида ёки охирги зарурат ҳолатида ўз ҳаёти ва соғлигини, бошқа фуқароларнинг ҳаёти ва соғлигини ҳамда мол-мулкни ҳимоя қилиш учун қуролни қўллаши мумкинлиги белгиланган.

Кўриб турганимиздек, юқоридаги ҳуқуқий нормада хизмат қуролига эга шахслар учун ҳам, фуқаровий қуролга эгалик қилувчи шахслар учун ҳам “Қурол қўллаш” атамаси ишлатилган. Бизнингча, мазкур ёндашув қуролдан фойдаланиш ва қўллаш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишда тушунмовчиликларга сабаб бўлиши мумкин. Негаки, “Қурол қўллаш” атамаси фақатгина маҳсус хизмат мажбуриятларига эга шахсларга хосдир.

Ўқотар қуролдан фойдаланиш учун асосларнинг ўзига хос хусусияти, шахсий ёки жамоат хавфсизлигига бўлган таҳдидdir, бу тўғридан-тўғри бузилиш ёки бузиш таҳди迪 билан аниқ бажарилиши мумкин бўлган ғайриҳуқуқий хатти-ҳаракат билан ифодаланадиган ва оғир оқибатларга олиб келадиган қонун бузилишини ўз ичига олади.

Г.И.Калмыков фикрига кўра, ҳуқуқбузарлик дарҳол тўхтатилиши керак, чунки бироз кечикиш қайтариб бўлмайдиган оқибатларга олиб келиши мумкин, шу муносабат билан ҳуқуқбузарлик уни амалга ошириш босқичидан бошлаб кўриб чиқилиши керак. Ўқотар қуролдан фойдаланиш ҳуқуқининг хусусиятларидан бири, мажбурлашни “Яшин тезлиги” да амалга оширишdir. Олимнинг фикрича, самарадорлик даражасига кўра ўқотар қуролга teng келадиган бошқа восита йўқ, демак, давлат инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда ўқотар қуролдан фойдаланиш ҳуқуқини қонунларда ҳимоя қилишни таъминлайди.[11]

А.С.Князьков ўтказган тадқиқодларга кўра, ўқотар қурол қўлланилган сўровда қатнашган милиция ходимларининг аксарияти (71,6%) уларнинг диққатни жамлашига тўсқинлик қилган ҳаддан ташқари ҳаяжонланишни қайд этдилар. Вазиятнинг стрессли ҳолатларга ўтиши, бир гуруҳ одамларнинг хатти-ҳаракатларини кузатиб бориш зарурияти ва бошқа ҳолатлар ҳам кўрсатилди. Ушбу эҳтиёт чораси ва бошқа маҳсус маъмурий профилактика чораларининг фарқи шундаки, қонун чиқарувчи орган уни амалга ошириш учун иккита ҳуқуқий режимни ўрнатади: ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш, ҳуқуқий мажбурлов чоралари тизимида ўлчовнинг ғоят муҳимлигини кўрсатади.[12]

Ушбу ҳуқуқнинг меъёрий хусусиятига икки томондан қарашиб мумкин. Бир томондан: давлат ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш ҳуқуқини юзага

келтирадиган таъкиқланган ҳатта-ҳаракатларни белгилайди ва эҳтимолий хавфдан келиб чиқиб, бундай ҳуқуқ ўз-ўзидан объектив заруратга айланади; бошқа томондан: давлат давлат вакилини муайян шароитларда ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш воситасидаги норматив талаблар орқали бошқаради.

Фикримизча, қурол билан ҳаракат қилиш ҳолатлари ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг психологик ҳолатига ҳам боғлиқ, негаки, ҳарбий хизматчи ёки ходим ўзига етиши мумкин бўлган заардан ҳадиссирайди. Масалан, қуролни нотўғри қўллаганлиги сабабли вужудга келадиган ҳуқуқий оқибатдан.

Шундай экан, ижтимоий хавфли қилмишни тўхтатиш учун ўқотар қуролни қўллаш, сўнгги мажбурий “Ҳимоя чизиги” дейишимиз мумкин.

Хусусан, биз ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш ҳуқуқи бўйича умумий қонуниятлар, фикр ва мулоҳазаларни, шунингдек ушбу ҳуқуқни тартибга солиш усувлари ҳамда амалга ошириш шаклларини ўрганиб чиқдик ва натижада қўйидаги хулосага келдик:

Ҳуқуқий тартибга солиш механизми тизимида ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш ҳуқуқи давлат мажбурловининг ажралмас қисми бўлиб, маҳсус маъмурий-ҳуқуқий чоралар тизимига тааллуқлидир. Демак, ўқотар қуролни қўллаш ва ундан фойдаланиш ҳуқуқининг моҳияти, ҳуқуқий нормаларнинг мажбурлов характеридан келиб чиқади. Ўқотар қуролни қўллаш ва ундан фойдаланишни тартибга солувчи қонун қоидалар расмий равишда белгиланганмаҳсус ҳуқуқ субъектларининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ижтимоий хавфли ҳаракатлардан ҳимоя қиласди. Шунга кўра, ушбу нормаларда ўқотар қуролни қўллаш ва ундан фойдаланишнинг асослари, шартлари ва тартиби аниқ белгилаб қўйилиши керак. Аммо ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари, шунингдек Миллий гвардия томонидан ҳам ҳанузгача ўқотар қуролни қўллаш ва ундан фойдаланишнинг тўлиқ моҳиятини очиб берувчи ҳуқуқий нормалар ёки ички норматив хужжатлар ишлаб чиқилмаган.

Бизнингча, ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш ҳуқуқининг хусусияти бу – ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ҳарбий хизматчиси (ходими) нинг ижтимоий хавфли қилмиш содир этишдан бош тортиш тўғрисидаги қонуний талабини бажаришга олиб келадиган ҳуқуқий ҳаракатдир. Хусусан, бу икки тенденцияни бир биридан фарқлаш лозим ва биз ўз қарашларимизни қўйида тушунтиришга ҳаракат қиласди:

- Ўқотар қуролдан фойдаланиш бу –ноқонуний ҳатти-ҳаракат хавфини камайтириш, дарҳол бостириш ва ҳуқуқбузар шахсни ҳибсга олиш мақсадида ижтимоий хавфли ҳаракатга таъсир қилиш зарурати билан чекланган чорадир. Шунга кўра, бу чора ўқотар қуролдан ўқ узиш тушунчасини англатмайди. Негаки, ҳуқуқбузар шахс маҳсус ҳуқуқ субъектининг қонуний талабини бажаришдан бош тортганда, унга нисбатан ўқотар қуролдан ўқ узиш билан таҳдид қилинади. Мана шу таҳдид айни ўқотар қуролдан фойдаланиш деб тушунилиши лозим.

- Ўқотар қуролни қўллаш бу – ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсга сўнгги маъмурий чора сифатида ўқотар қуролдан ўқ узишни англатадиган ҳуқуқий ҳатти-ҳаракатдир. Зотан, қонунбузар шахсҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ҳарбий хизматчининг (ходимининг) қонуний талабини бажаришдан бўйин товлаган ҳолда, бажариш шарт бўлган ҳаракат ёки ҳаракатсизликни амалга

оширмаса, шунингдек ижтимоий хавфли қилмиш содир этишда давом этса, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ҳарбий хизматчиси (ходими) ҳуқуқбузарга нисбатан ўқотар қуролни қўллашга, яъни унга қаратा ўқ узиш билан ижтимоий хавфли ҳаракатни олдини олишга ёки тугатишга қонун йўл қўяди.

Зотан, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари томонидан ўқотар қуролдан фойдаланиш ва уни қўллаш моҳиятан зарур чоралардир ва давлат томонидан ижтимоий муносабат қатнашчилари манфаатларига мувофиқ белгиланади, шунингдек бу ижтимоий ривожланишнинг объектив қонунларига мос келади ҳамда қонунийликни ижтимоий хавфли хатти-ҳаракатнимуқаррарлигига тугатишга хизмат қиласди.

Фикримизча, ўқотар қуролдан фойдаланиш тушунчаси ўқотар қуролни қўллаш тушунчасидан тубдан фарқ қиласди. Юқорида келтирилган фикр ва мулоҳазалардан келиб чиққан ҳолда, ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллаш тушунчалари қуйидагича талқин қилиниши мақсадга мувофиқ:

- Ҳуқуқбузарликни олдини олишда сўнгги чора сифатида ўқотар қуролдан фойдаланиш деб ғайриқонуний ҳаракат субъектига нисбатан унинг кейинги қилмишини тўхтатиш мақсадида ҳуқуқни муҳофаза қилиш орган ҳарбий хизматчиси (ходими) томонидан қурол қўллаш таҳди билан қурол ўқталишини тушунишимиз мумкин, яъни бундан ғайриқонуний ҳаракат субъекти ҳаётига қаратилган хавфнинг аҳамиятини тўлиқ англай олиши ва ғайриқонуний ҳаракатининг оқибати ўз ўлими билан тугаши мумкинлигини фикран ҳис қилган ҳолда, қилмишдан тийилиши мумкин деб ҳисоблаймиз. Бунда ғайриқонуний ҳаракат субъекти ўз қилмишидан тийилиши, ушбу ҳолатнинг ўқотар қуролдан фойдаланиш деб эътироф этилиши ҳисобланади;

- Агарда ғайриқонуний ҳаракат субъекти ҳуқуқни муҳофаза қилиш орган ҳарбий хизматчисининг (ходимининг) сўнгги чора сифатидаги қатъий талабини бажаришдан бош тортса ёки ғайриқонуний ҳаракатдан тийилмаса, унга қаратा ўқ узиш ўқотар қуролни қўллаш деб эътироф этилиши мақсадга мувофиқдир, чунки бунда давлат сўнгги маъмурий-ҳуқуқий чора сифатида ҳарбий хизматчига (ходимга) ижтимоий хавфли қилмишни зудлик билан тўхтатиш учун ўқотар қуролдан ўқ узиш заруратини шарт қилиб қўяди;

- Ҳуқуқни муҳофаза қилиш орган ҳарбий хизматчиси (ходими) қачонки ўзига ёки жамиятнинг бошқа аъзоларига қаратилган реал хавфни бартараф қилиш учун ҳамда юқори хавфлилик даражасига эга бўлган ҳуқуқбузарликни олдини олиш учун ёки уни тугатиш учун қонунбузар шахсга қаратা ўқотар қуролдан ўқ узгандагина, бу ўқотар қуролни қўллаш сифатида эътироф этилиши лозим. Чунки, бу ерда ҳуқуқ-тартибот органи ҳарбий хизматчиси (ходими) огоҳлантириш ўқи узиш билан ҳаётга реал хавф солишнинг сўнгги чегарасини кўрсатади, аммо ғайриқонуний ҳаракат субъектини ҳаётдан маҳрум қилиш мақсадини кўзламаган бўлади;

- Ҳуқуқ-тартибот органи ҳарбий хизматчисининг (ходимининг) ўзига ёки бошқаларнинг ҳаётига реал хавф solaётган йиirtқич ва бошқа турдаги ёввойи ҳайвонларни заарсизлантириш мақсадида уларга қаратা ўқотар қуролдан ўқ узиши, ўқотар қуролни қўллаш деб квалификация қилиниши мақсадга мувофиқ, аммо фуқаровий қуролга эга бошқа шахслар (фуқаролар, чет эл фуқаролари ва

фуқаролиги бўлмаган шахслар) томонидан ов ёки бошқа мақсадда йиртқич ва бошқа турдаги ёввойи ҳайвонларга қаратар ўқотар қуролдан ўқ узиш, ўқотар қуролдан фойдаланишни англатади. Чунки, ушбу шахсларнингмахсус хизмат вазифаларига эга эмаслиги, мазкур ҳолатни ўқотар қуролни қўллаш деб тан олишга имкон бермайди.

• Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ҳарбий хизматчисининг (ходимининг) ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича жойларда патруллик хизматини ташкил этишда, улар олиб юрадиган аслаҳалар таркибига ўқотар қуролни киритиш мақсадга мувофиқдир. Бу ғайриқонуний ҳаракат субъектида салбий характердаги мотивни бартараф қилиши мумкин ва буни айни ўқотар қуролдан фойдаланиш деб ҳисоблаш ўринлидир. Негаки, ижтимоий хавфли қилмиш содир этишни кўзлаган шахсда салбий тусдаги мотив, у айнан ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ҳарбий хизматчисини (ходимини) ўқотар қуролга эга эканлигини кўрганда сусаяди ёки умуман йўқолади деб ўйлаймиз.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, ўқотар қуролдан фойдаланиш ҳам, уни қўллаш ҳам қонуний ҳатти-ҳаракат эканлиги сабабли, ушбу ҳуқуқни амалга ошириш фақатгина муайян ҳуқуқ субъектларининг ваколати доирасида амалга оширилади. Шунга кўра, ушбу институт ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг ҳуқуқий тартибга солиш соҳасида мувофиқлаштиришни талаб қиласди. Бухуқуқни қўллаш шакли билан бевосита боғлиқ бўлиб, уни содир этиш натижасида ҳуқуқий оқибат келиб чиқади. Юқорида таклиф сифатида киритилган қоидаларни Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуннинг тегишли бандларига ҳамда ҳуқуқ-тартибот органларининг ўқотар қуролдан фойдаланиш ва қўллашни тартибга соловчи меъёрий хужжатларига киритилса, ҳозирги кунга қадар сақланиб қолган бир қатормуаммолар ўз ечимини топади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуни / Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси // <https://lex.uz/docs/4445288>
2. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: “Ўзбекистон”, 2019 йил.
3. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: “Ўзбекистон”, 2019 йил.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуни / Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси // <https://lex.uz/docs/4445288>
5. Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуни / Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси // <https://lex.uz/docs/4445288>
6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: “Ўзбекистон”, 2019 йил.
7. Калмыков Г.И. Правовие, организационные и тактические основы применения огнестрельного оружия сотрудниками органов внутренних дел. 2003 г. Канд. Дис. С.20.
8. Котторгин С.И. Функции милиции: Учеб, пособие. Омск, 1975. С. 95.; Каплунов А.И. Применение огнестрельного оружия в системе мер административного принуждения // Совершенствование административно - правовой деятельности органов внутренних дел. М., 1994. С. 46.
9. Французская Декларация прав человека и гражданина. Принята Национальным собранием Франции 27 августа 1789 года. Ст. 12. Цитируется по

книге: М.Дженис. Р.Кэй. Э.Брэдли. Европейское право в области прав человека (Практика и комментарии). М. «Права человека». 1997. С. 10-12.

10. Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуни / Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси // <https://lex.uz/docs/4445288>

11. Калмыков Г.И. Правовие, организационные и тактические основы применения огнестрельного оружия сотрудниками органов внутренних дел. 2003 г. Канд. Дис. -С.25.

12. Князьков А.С. применение и использование огнестрельного оружия сотрудниками милиции как мераадминистративно-правового пресечения. Диссертация. 2003 й. Канд. Дис. Томск. 1998г. -С.39.